

Reader – Framing

Concept Versie 24mrt25

Hoe besluit je? Kan dat afhangen van hoe je het ziet? Welk frame gebruik je? En wat zie je dan anders?

Besluiten nemen in deze tijd soms moeilijker dan vroeger. Vroeger waren dingen veel simpeler, toch? Toen geen informatie overload... Maar goed nieuws, het maakt niet uit zolang je 'framing' als mens goed blijft doen. Framen doe je namelijk om iets ingewikkeld makkelijker te maken. Dat helpt besluiten te nemen, creatief te zijn, nieuwe innovaties te verzinnen en zo meer. Dit komt uit de manier hoe wij mensen mentale modellen gebruiken om de wereld te begrijpen. Lees verder!

Als kind speelde ik aan het strand en was altijd gefascineerd hoe als je een zandkasteel maakte de patronen van het zand zich continue veranderde. Patroonherkenning dus al lang een onderwerp van mijn belangstelling. En patroon herkenning daar kan je erg rijk mee worden, zie Charlie Munger, de rechterhand van Warren Buffet en zijn uitspraken doet over hoe belangrijk patroonherkenning is.

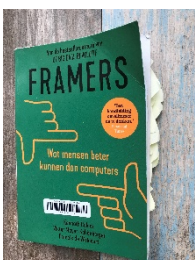
"If you master 80 to 90 key models, you can improve your thinking and decision-making abilities tremendously," Munger has said. "These models represent the big ideas and foundational concepts behind all disciplines."

Munger heeft 2,3 Billion op de bank staan....

Lees tip/wijzer: lees dit artikel tot bladzijde xyz en ga dan over naar het oefeningen blad. Schrijft daar iets over in je portfolio. Lees eventueel verder als je dit onderwerp interessant vindt.

Inleiding

Dat 'framing' belangrijk is wordt nog eens beschreven in een boek uit 2023 dat ik uit de bieb leende, 'Framers: Human Advantage in an Age of Technology and Turmoil' van Kenneth Cukier, Viktor Mayer-Schönberger en Francis de Véricourt. Ze leggen uit dat mensen mentale modellen maken in hun hoofd en dat doen om de wereld te begrijpen. En dat is nodig om beslissingen te nemen. En dit vermogen is een enorme kracht van mensen. Die kracht krijgt nog een

boost als mensen ook nog mentale modellen weten te creëren en tussen verschillende modellen te wisselen. En door zo te doen winnen ze het van Artificiële Intell.

Dat boek is de basis van het volgende artikel dat ik maakte en bedoeld is als reader en oefening bij mijn colleges rond Grip op Besluitvorming. Verder zit er een bergje wetenschappelijke artikelen onder die ik je graag op aanvraag toestuur.

Wat weet je na dit artikel te lezen?

- Hoofdstuk 1. Hoe mentale modellen werken.
- Hoofdstuk 2. Hoe je dit kan toepassen om betere besluiten te nemen.
- Hoofdstuk 3. Waarom een mens daardoor anders/beter is dan Artfi Intell.
- Hoofdstuk 4. Voorbeelden en wetenschappelijke bronnen.

Het boek gaat over hoe mensen “framing” gebruiken—het proces van het vormen van mentale modellen om de wereld te begrijpen en beslissingen te nemen. De auteurs betogen dat dit vermogen om verschillende frames te creëren en te wisselen een cruciale menselijke kracht is, vooral in een wereld waarin technologie steeds dominanter wordt.

Ze laten zien hoe framing heeft bijgedragen aan wetenschappelijke doorbraken, innovaties en maatschappelijk succes, en hoe we het beter kunnen toepassen in een wereld vol onzekerheid en complexiteit. Het boek sluit aan bij ideeën over cognitieve psychologie, AI en besluitvorming.

In welke theorie past framing?

Framing is onderdeel van psychologie, de prospecttheorie, en dat woord verwijst naar een theorie die het gedrag van mensen verklaart bij het nemen van beslissingen op basis van winsten en verliezen. Bij uitstek dus een theorie die je kan gebruiken in werk- en privéleven.

Het is een theorie uit de gedragseconomie die de besluitvorming van individuen beschrijft wanneer ze opties krijgen voorgelegd met betrekking tot risico, waarschijnlijkheid en onzekerheid. Deze theorie zegt dat individuen winsten en verliezen anders waarderen en beslissingen nemen door waargenomen winsten en verliezen te vergelijken ten opzichte van een referentiepunt.

Prospecttheorie heeft een aantal sub onderdelen:

- Verlies aversie
- Het Eigenaar effect
- Framing effect
- Referentiepunt effect

De rest van dit artikel gaat over het Framing effect.

Hoofdstuk 1 - Hoe mentale modellen werken

Framing is een cognitief proces, iets dat je doet met je hersenen en kennis. Dat framing proces is iets waarbij mensen een bepaald perspectief of ‘frame’ gebruiken om een situatie, probleem of keuze te begrijpen en te benaderen. Er komt informatie op je af, via geluid, geur, beeld etc. Dat is vaak een berg aan informatie die je sensoren opvangen. En daar moet je ‘chocola van maken’ zouden we in België zeggen. En hoe doen we dat dan? We framen.

Dat is de manier waarop we informatie selecteren, structureren en interpreteren op basis van onze ervaring, waarden en context. In essentie is framing de “lens” waarmee we naar de wereld kijken en hoe we beslissingen nemen. Of het kijkraam dat je kiest.

Hoe werkt dat bij je? Ja, ook bij jou!

Stap 1. Het kiezen van een referentiepunt (het frame)

Mensen selecteren een bepaald perspectief of invalshoek om naar een situatie te kijken. Dit gebeurt vaak automatisch en wordt beïnvloed door onze kennis, overtuigingen en doelen. Bijvoorbeeld: Een glas water kan worden geframed als “halfvol” (positieve kijk) of “halfleeg” (negatieve kijk). Bij een probleem waarover je moet besluiten kan je het zien als een uitdaging of een bedreiging, afhankelijk van je frame.

Stap 2. Context creëren

Een frame geeft betekenis aan ruwe informatie door het in een context te plaatsen. Door te bepalen welke aspecten van een situatie belangrijk zijn, helpt framing om irrelevante details weg te filteren en de focus te richten op wat er echt toe doet.

Voorbeeld: Als je een file ervaart, kun je dat framen als “tijd verspillen” of als “tijd om een podcast te luisteren”.

Voorbeeld: deze is beroemd in marketing: dat drinkontbijt niet bedoelt is al ontbijt, maar gebruikt wordt om de verveling van in de ochtend in de auto zitten te verminderen.

Stap 3. Begrenzing aanbrengen. Selecteren wat belangrijk is.

Framing houdt ook in dat je een probleem afbakent. Door grenzen te stellen, focus je op bepaalde aspecten van een probleem en negeer je andere. Dit maakt complexe situaties beter beheersbaar.

Voorbeeld: Als een bedrijf financiële problemen heeft, kun je dit framen als een cashflowprobleem (korte termijn) of als een structureel strategisch probleem (lange termijn).

Voorbeeld: Als je niet een voldoende haalt voor je assessment, kan je het framen als falen of als een bewijs dat je goed bezig was, alleen wat andere onderdelen moet onderzoeken/aanvullen.

Stap 4. Nieuwe mogelijkheden creëren

Een krachtig aspect van framing is dat het niet alleen helpt bij het begrijpen van de situatie, maar ook bij het bedenken van alternatieven. Door een probleem vanuit een ander frame te bekijken, kunnen oplossingen verschijnen die eerder niet zichtbaar waren.

Hier ook doe je inzoomen en uitzoomen.

En je zet jouw bekende patronen in om iets complex eenvoudiger te maken. Als student was de eerste keer een portfolio maken moeilijk, daarna gebruikte je de inhoudsopgave als frame voor je volgende opleidingen.

Voorbeeld: Bij verkeersopstoppingen zou je het probleem kunnen reframe van 'auto's die vaststaan' naar 'een inefficiënt mobiliteitssysteem'. Dit opent de deur voor innovatieve oplossingen zoals fietspaden, openbaar vervoer of thuiswerken.

Wat je dan aan het doen bent is scenario's verkennen van oplossingsrichtingen.

Waarom werkt dit zo in ons hoofd?

Framing is zou je kunnen zeggen het menselijke vermogen tot vooruitdenken. Je gebruikt een kijkraam, een frame uit je verleden om wat er nu gebeurd of gebeuren kan te voorspellen. En dat is een evolutionair voordeel dat ons onderscheidt van andere soorten leven op de aarde. Dit idee wordt ondersteund door werk van wetenschappers zoals Michael Tomasello, die onderzoekt hoe samenwerking en verbeeldingskracht hebben bijgedragen aan de menselijke overleving.

Er zijn verschillende vormen van framing

Winst vs. Verlies framing. Hoe een situatie wordt gepresenteerd beïnvloedt keuzes: mensen vermijden risico bij winst, maar nemen risico bij verlies.

Voorbeeld: Als een dokter je verteld dat je '80% kans hebt dat je de operatie overleeft', klinkt dat positiever dan dat die zegt dat 'je 20% kans hebt dat je sterft.'

Ethisch vs. Pragmatische framing. Hier bekijk je een probleem vanuit morele waarden of vanuit praktische voordelen.

Voorbeeld: Klimaatverandering kan worden geframed als een ethisch probleem, dan bedenk je jouw verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties, of je bedenkt het als een economisch probleem en zit in je in het frame dat duurzame energie banen creëert.

Conflict vs. Samenwerking framing. Dezelfde situatie kan als strijd of als kans voor samenwerking worden gezien. Dus je zet een kijkraam met conflict als emotie versus een kijkraam met samenwerking als emotie.

Voorbeeld: 'China is een economische rivaal die we moeten verslaan' versus 'China is een handelspartner waarmee we kunnen samenwerken.'

Persoonlijk vs. Systemic Framing. Hier zet je twee dingen bijeen, je individuele kijkraam versus een kijkraam op de hele maatschappij. Problemen kunnen worden geframed als het resultaat van individuele keuzes of van structurele factoren.

Voorbeeld: Armoede wordt soms geframed als het gevolg van persoonlijke luiheid, maar ook als een systeemprobleem (lage lonen, gebrek aan kansen).

Veiligheid vs. Vrijheid framing. Wordt een maatregel als noodzakelijk voor veiligheid gezien of als een beperking van vrijheid?

Voorbeeld: 'Bewakingscamera's beschermen ons tegen criminaliteit' versus 'bewakingscamera's schenden onze privacy.'

Mens vs. Technologie framing. Technologie kan worden gezien als een bedreiging of als een hulpmiddel voor menselijke vooruitgang.

Voorbeeld: 'Artificiële Intel zal banen vernietigen' versus 'Artificiële Intel zal ons werk makkelijker en efficiënter maken.'

Korte termijn vs. Lange termijn. Een keuze kan worden bekeken vanuit directe impact of toekomstige gevolgen.

Voorbeeld: 'We moeten de economie nu stimuleren' versus 'We moeten investeren in duurzaamheid voor toekomstige generaties.' Of we moeten nu in jou investeren met opleidingen versus 'Hou je maar rustig, jouw tijd komt nog wel'.

Slachtoffer vs. Overlever. Hoe iemand die een tegenslag heeft meegemaakt wordt geframed, beïnvloedt hoe ze worden gezien.

Voorbeeld: 'Hij is een slachtoffer van een ongeluk' versus 'Hij is een overlever die het ongeluk heeft overwonnen.' Of 'Eens een dief, altijd een dief.'

Schaarste vs. Overvloed. Jij kan de wereld zien als een plek met beperkte middelen of als een plek vol kansen.

Voorbeeld: 'Er is niet genoeg geld voor iedereen' versus 'Als we slimmer verdelen, is er genoeg voor iedereen.'

Nulsom vs. Win-win. Een situatie kan worden gezien als een wedstrijd waar één wint en de ander verliest, of als een situatie waarin beide partijen kunnen profiteren.

Voorbeeld: 'Als immigranten banen krijgen, verliezen lokale werknemers' versus 'Immigranten dragen bij aan de economie en creëren nieuwe kansen.' Of de beroemde als je moet kiezen tussen jij 80 euro en de ander 100, of allebei 60.

Framing beïnvloedt hoe we denken, beslissen en handelen.

Oefening: (of deze in apart formulier)

1. Welke framing herken je bij jezelf?
2. Heb je iets waar je met je manager al een tijd niet uitkomt, niet van die persoon een beslissing krijg die voor jou gunstig is? En zou dat kunnen dat dit aan haar of zijn framing ligt. Of die van jou?
3. Loop de vragen door.

Attribute en Goal Framing

Je kan ook op twee andere manier de indeling maken: Attribute framing en Goal framing.

Attribute framing

Hier beïnvloed je het beeld door het negatief of positief benaderd. Hier kan je vele voorbeelden vinden in de voedingsindustrie. Is de hamburger met 25% vet of is die hamburger voor 75% vetvrij is.

Het plaatje hiernaast laat ook weer eens zien dat de positie van waaruit je kijkt belangrijk is. Wat we in de colleges het Archimedes punt noemde en het belang van de fase observeren.

Goal framing.

[dit deel moet ik nog verder invullen]

Gebied	Positief frame	Negatief frame	Resultaat
condoom	% slaagkans	% faalkans	Meer steun voor condooms bij positief frame
project team	% slaagkans	% faalkans	Lagere beoordeling bij negatief frame
operaties	% overlevingskans	% kans op sterven	Meer mensen nemen de operatie bij positief frame
basketballspeler	% scoren	% missen	Betere beoordeling bij positief frame
gokken	% winstkans	% verlieskans	Mensen gokken sneller bij positief frame

Voorbeeld: Welke uitspraak zorgt ervoor dat mensen sneller geneigd zijn om aan een zelfonderzoek te doen? De eerste of tweede uitspraak?

Uitspraak 1: negatief frame

‘Onderzoek toont aan dat mensen die geen longzelfonderzoek uitvoeren een kleinere kans hebben om een tumor te ontdekken in een geneesbare fase’.

Uitspraak 2: positief frame

‘Onderzoek toont aan dat mensen die een longzelfonderzoek uitvoeren een grotere kans hebben om een tumor te ontdekken in een geneesbare fase’.

Antwoord aan het eind van dit artikel.

Soort Framing	Positief	Negatief	Resultaat
Attribute framing	80% slaagkans	20% faalkans	Positief krijgt een betere beoordeling.
Goal framing	Positief effect als je x doet.	Negatief effect als je x niet doet	Negatief heeft een grotere kans op actie x

Framing met beeld

Ook met beeld kan je iets framen.

Hier zet je een woord in relatie tot het doel. Esso maakt dat je denkt dat met daar benzine te tanken, je tijgerkracht in je tank doet.

Of zoals Firefox dat deed. Dit beeld roept het frame op (onbeschermd sex) En daar zitten gevaren aan, die worden nu in je hoofd overgebracht op de gevaren van onbeschermd internetten. Je denkt nu: 'zoals een condoom beschermt, zo doet Firefox dat als internet.

Hoe framing kan werken in deze tijd

In een tijd van onzekerheid en snelle technologische vooruitgang helpt framing om nieuwe oplossingen te vinden in plaats van vast te zitten in oude denkpatronen. Dit kan je als student toepassen door de manier waarop je studiestof tot je neemt op andere manieren te doen. Het frame van docenten is dat je moet lezen. Maar jouw frame kan zijn dat je onder het koken of autorijden luistert naar een tekst en zo kennis opdoet.

Op een andere manier je kijkraam aanpassen is ook belangrijk bij het aanpakken van grote maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, ongelijkheid en geopolitieke spanningen. De dingen die je in het Cynefin framework bijvoorbeeld als chaotisch zou hebben benoemd. Lees daarover verder: www.gripopjeorganisatie.com/cyinefin-framwerk

Hoe framing heeft gewerkt

De ontdekking van het verband tussen ziekte en hygiëne. Ignaz Semmelweis was een arts in de 19e eeuw die opmerkte dat de kraamsterfte dramatisch daalde wanneer artsen hun handen wisten. Dit inzicht kwam doordat hij het probleem van sterfte vanuit een ander perspectief (een nieuw frame) benaderde: in plaats van te focussen op de patiënten, keek hij naar de rol van artsen in het verspreiden van ziekte.

De ontwikkeling van Airbnb. Airbnb is een voorbeeld van reframing in de zakenwereld. De oprichters zagen geen traditionele hotelindustrie, maar bedachten een frame waarin mensen hun eigen huizen konden verhuren aan vreemden. Dit nieuwe perspectief leidde tot een revolutie in de reis- en hospitality sector.

De Cubaanse raketten crisis. Tijdens de crisis in 1962 herframeemde de adviseurs van president Kennedy de situatie: in plaats van een militaire aanval als eerste reactie te beschouwen, stelden ze een diplomatieke oplossing voor. Dit alternatieve frame hielp een nucleaire oorlog te vermijden.

De opkomst van Spotify. Spotify heeft het frame van muziekconsumptie verlegd. Van het bezit van muziek (zoals cd's of downloads) naar toegang tot muziek via streaming. Dit frameverschuiving veranderde de muziekindustrie fundamenteel.

Cholera in Londen (1854). John Snow, een arts, ontdekte dat cholera zich verspreidde via besmet water, niet door lucht, zoals men destijds dacht. Door de situatie te reframe en naar waterbronnen te kijken, kon hij een uitbraak stoppen. Dit is een klassiek voorbeeld van hoe het veranderen van een frame levens kan redden.

De opkomst van zelfrijdende auto's. De technologie achter zelfrijdende auto's werd succesvol ontwikkeld door verkeersveiligheid anders te framen: niet door menselijke fouten te minimaliseren, maar door auto's zelf slimmer en preventiever te maken.

Hoofdstuk 2. Hoe je dit kan toepassen om betere besluiten te nemen.

Drie Elementen van Succesvol Framing

Het boek beschrijft drie cruciale aspecten van framing die leiden tot betere beslissingen:

1. Beperkingen aanvaarden – Een goed frame erkent de beperkingen van een probleem en helpt ons om gericht naar oplossingen te zoeken.

Voorbeeld:

2. Contra-feiten overwegen – Door ‘wat-als’ -scenario’s te verkennen, kunnen mensen alternatieve realiteiten en mogelijkheden bedenken.

Voorbeeld:

3. Door te framen kan je nieuw inzichten/nieuwe regels creëren – Framing helpt bij het vaststellen van nieuwe regels of aannames die betere oplossingen mogelijk maken.

Voorbeeld:

Het Belang van Meerdere Frames. Succesvolle denkers en innovators wisselen tussen verschillende frames om problemen op nieuwe manieren te benaderen. Door framing kunnen mensen oplossingen bedenken die AI en big data niet kunnen genereren, omdat ze gebaseerd zijn op creatief en conceptueel denken.

Voorbeelden uit wetenschap, economie en geschiedenis tonen aan hoe belangrijke doorbraken voortkwamen uit een verschuiving in framing. Zie ook de voorbeelden die ik hieronder het artikel benoem.

Hoe kan je jouw manier van framen inzetten om tot betere besluiten te komen?

Stel aannames ter discussie: Vraag jezelf af welke onzichtbare aannames je besluitvorming sturen.

Speel met verschillende perspectieven: Probeer een probleem op verschillende manieren te bekijken.

Gebruik wat-als-scenario’s: Denk na over hoe dingen anders hadden kunnen lopen en welke lessen je daaruit kunt trekken.

Op een apart stuk papier is een oefening voor je gezet. Neem dat er bij en ga aan de slag.

Hoofdstuk 4 - Waarom een mens anders/beter is dan Arfi Intell.

Framing geeft mensen een voordeel. Mensen onderscheiden zich van AI en andere dieren door hun vermogen om verschillende mentale modellen (frames) te creëren en te gebruiken. In tegenstelling tot AI, die op patroonherkenning en data-analyse leunt, kunnen mensen flexibel verschillende perspectieven aannemen en deze aanpassen aan veranderende situaties.

AI versus Menselijk Denken

- AI kan bestaande patronen herkennen en voorspellingen doen, maar kan geen volledig nieuwe frames bedenken.
- Menselijk denken blijft essentieel, omdat het ons in staat stelt om alternatieve werelden te verkennen en creatieve oplossingen te bedenken.

De AI-gemeenschap erkent framing als een belangrijk concept dat de unieke kracht van menselijk denken benadrukt. Zie de artikelen die ik je kan geven van Prof. Geoffrey Hinton, de grondlegger van Artifi Intell. Terwijl Artfi Intell indrukwekkende prestaties levert in specifieke domeinen (zoals patroonherkenning, voorspellingen en optimalisaties), is framing een gebied waar mensen een duidelijke voorsprong hebben.

En waarom is dat zo?

Mensen zijn beter in creatief en flexibel denken en daarmee besluiten. AI's beperking in framing: Kunstmatige intelligentie is ontworpen om binnen vastgestelde kaders te werken. Algoritmes en machine learning-modellen zijn getraind op grote datasets, maar ze missen het vermogen om zelf de kaders of context van een probleem te herdefiniëren. AI kan bijvoorbeeld uitstekend patronen herkennen in data, maar het "denken buiten de box" – het bewust herzien van het probleem – blijft een menselijke kracht.

Voorbeeld: het woord 'groot'.

Wanneer wij denken aan een grote appel, is dat iets anders dan als we denken aan een groot gebouw. Artifi Intell kan het woord groot niet in een Excel stoppen die altijd klopt. Want groot bij een appel is iets van 5 cm op 3 cm. En bij een gebouw, tja...

Voorbeeld: Een AI kan verkeerspatronen analyseren om opstoppen te voorspellen of op te lossen. Maar het zou niet spontaan een oplossing komen zoals 'vervang auto's door elektrische fietsen'. Dat lukt niet als het niet in zijn trainingsdata voorkomt.

Menselijk voordeel: Mensen zijn in staat om nieuwe kaders te creëren door associatief en creatief te denken. Dit maakt ons beter in het benaderen van onbekende of ongestructureerde problemen.

Framing vereist context en doelgerichtheid. Artifi Intell mist context en waarden. Framing houdt in dat je bewust kiest wat belangrijk is en welke waarden prioriteit krijgen in een specifieke situatie. AI mist echter intrinsieke waarden of een begrip van context. Het

begrijpt data op een oppervlakkig niveau en is niet in staat om zelfstandig te beslissen welke aspecten van een probleem relevant zijn.

Voorbeeld: Een AI kan je helpen om een route te plannen op basis van tijd of afstand, maar het kan niet begrijpen dat je misschien een schilderachtige route wilt, tenzij dit expliciet wordt ingevoerd als parameter.

Menselijk voordeel: Mensen kunnen prioriteiten stellen, afwegingen maken en zelfs morele of ethische overwegingen betrekken bij hun framing, iets wat AI niet zelfstandig kan.

Framing dat mensen doen, daarin zit Empathie. Mensen kunnen zich inleven in anderen en hun perspectief begrijpen, wat helpt bij het maken van frames die moreel en sociaal relevant zijn.

Ethiek en waarden: Mensen kunnen bewust keuzes maken gebaseerd op ethische overwegingen, iets wat AI niet autonoom kan doen.

Wat zijn de verwachtingen bij Artifi Intell de komende jaren?

De AI-gemeenschap onderzoekt hoe systemen beter kunnen omgaan met framing. Hier zijn enkele ontwikkelingen:

Multi-agent systemen: Sommige AI-systemen proberen framing na te bootsen door verschillende ‘agents’ verschillende perspectieven te laten vertegenwoordigen. Het combineren van deze perspectieven lijkt op het proces van menselijk reframing, maar het blijft afhankelijk van vooraf vastgestelde parameters.

Explainable AI (XAI): Onderzoekers proberen AI-systemen transparanter te maken, zodat ze kunnen uitleggen waarom ze een bepaalde beslissing nemen. Dit helpt mensen om de “frame” van de AI beter te begrijpen, maar het betekent niet dat de AI zelf een nieuw frame creëert.

Generatieve AI (zoals GPT-modellen): Generatieve modellen kunnen creatief lijken in hun vermogen om alternatieve oplossingen of perspectieven te bieden, maar dit is gebaseerd op het her-combineren van bestaande data. Ze creëren geen echt nieuwe frames zoals mensen dat doen.

Waar zit de kracht/kans: menselijke framing in samenwerking met AI

Hoewel AI niet kan reframen zoals mensen dat doen, kan het wel een krachtig hulpmiddel zijn om framing te ondersteunen. Het kan grote hoeveelheden data analyseren en inzichten bieden die mensen vervolgens kunnen gebruiken om nieuwe perspectieven te ontwikkelen.

Voorbeeld: Een arts kan AI gebruiken om patronen in medische data te vinden, maar de arts beslist uiteindelijk hoe deze inzichten worden toegepast in een bredere context, bijvoorbeeld door een behandelingsplan te reframen.

Mens en AI vullen elkaar aan: De toekomst van AI wordt vaak gezien als een samenwerking waarin AI de “rekenkracht” levert en mensen het “framingvermogen”. Dit wordt vaak beschreven als het combineren van “human creativity” met “machine efficiency”.

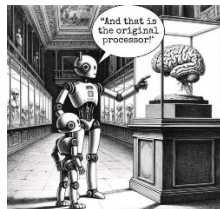
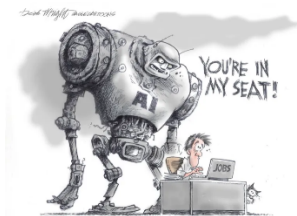
Blijf opletten!

Sommige AI-onderzoekers en filosofen waarschuwen dat framing een menselijke verantwoordelijkheid blijft en dat het blind vertrouwen op AI kan leiden tot slechte beslissingen.

Wie is verantwoordelijk voor een besluit door AI genomen? Tja... ik denk nog steeds een mens... alhoewel...

AI-framing gebeurt op grond van wat AI op internet heeft gevonden. Zie de voorbeelden die ik daarover geeft, zoals een plaat maken van studenten in een college zaal die allemaal op de tafel staan. AI kan dat niet maken, want AI-systemen nemen biases en frames over uit de data waarmee ze zijn getraind.

Ethiek en framing: AI kan geen ethische afwegingen maken of begrijpen hoe een frame verschillende groepen kan beïnvloeden. Dit benadrukt de noodzaak voor menselijke controle en toezicht.

Conclusie: Framing blijft menselijk terrein

Hoewel AI een krachtig hulpmiddel is, blijft framing een uniek menselijk vermogen. Het vermogen om problemen flexibel te herdefiniëren, prioriteiten te stellen en morele overwegingen mee te nemen, is essentieel in een wereld die steeds meer afhankelijk wordt van technologie.

De AI-wereld ziet framing als een voorbeeld van de menselijke superioriteit in complexe, ongestructureerde situaties, wat benadrukt dat technologie het best werkt in samenwerking met menselijke intelligentie.

Zelf zou ik zeggen dat zijn grootste waarde bij besluiten nemen door mensen is dat AI helpt de bias bij ons wat weg te halen.

Bijlage

Voorbeeld - Framing en schilderijen

Er zijn veel schilderijen die laten zien hoe perspectief, framing en interpretatie de waarneming kunnen beïnvloeden. Hier zijn enkele opvallende voorbeelden die goed illustreren hoe je iets op verschillende manieren kunt bekijken:

René Magritte – La Trahison des Images (1929). Dit schilderij toont een pijp met de tekst “*Ceci n’est pas une pipe*” (Dit is geen pijp). Magritte speelt met framing: hoewel het een afbeelding van een pijp is, is het geen echte pijp. Dit dwingt de kijker om na te denken over de relatie tussen beeld en realiteit.

M.C. Escher – Relativity (1953) Dit werk laat een wereld zien met meerdere zwaartekracht perspectieven tegelijk. Mensen lopen op trappen die voor de een naar boven en voor de ander naar beneden lijken te gaan. De tekenaar toont hoe dezelfde realiteit vanuit verschillende frames, vanuit verschillende kijkramen zou ik zeggen, compleet anders kan worden geïnterpreteerd.

Pablo Picasso – Les Femmes d’Alger (O.K.R.) (1911) Picasso breekt met traditionele perspectieven en toont gezichten en lichamen vanuit meerdere hoeken tegelijkertijd. Dit schilderij markeert het begin van het kubisme en laat zien hoe de realiteit op verschillende manieren kan worden bekeken.

Marcel Duchamp – Nude Descending a Staircase No. 2 (1912) In plaats van een traditioneel naaktportret, toont Duchamp beweging in opeenvolgende fasen, alsof hij tijd en ruimte tegelijkertijd weergeeft. Dit schilderij nodigt de kijker uit om beweging anders te framen dan in statische kunst.

Zelf vind ik zijn werk van de wc als kunst ook een sterk voorbeeld.

Eventueel ook nog:

Salvador Dalí – The Persistence of Memory (1931) met de smeltende klokken.

Giuseppe Arcimboldo – Vertumnus (1590) Een portret van keizer Rudolf II samengesteld uit groenten, fruit en bloemen. Dit werk speelt met de perceptie van vormen: van dichtbij zie je objecten, van een afstand een gezicht.

Hans Holbein – The Ambassadors (1533) Dit schilderij bevat een anamorfose: een schedel die alleen correct zichtbaar is vanuit een bepaalde hoek. Het leert de kijker dat perspectief en interpretatie afhankelijk zijn van waar je staat.

Georges Seurat – A Sunday Afternoon on the Island of La Grande Jatte (1884-1886)
Geschilderd in pointillisme, waarbij duizenden kleine stippen samen een beeld vormen. Dit illustreert hoe details afzonderlijk weinig zeggen, maar in een bredere context een compleet nieuw beeld vormen.

Diego Velázquez – Las Meninas (1656) Dit schilderij lijkt een gewoon portret, maar Velázquez speelt met perspectief en framing: wie kijkt naar wie? De kijker wordt onderdeel van het schilderij. Dit daagt traditionele kijkpatronen uit en nodigt uit om anders te kijken.

Elk van deze werken daagt ons uit om onze perceptie te heroverwegen en laat zien hoe framing jouw begrip van de wereld beïnvloedt.

Welke van deze spreekt jou het meest aan?

Bijlage – Voorbeelden – uit de wetenschap.

Veel wetenschappelijke ontdekkingen zijn gedaan doordat iemand een probleem op een andere manier heeft geframed, waardoor nieuwe inzichten ontstonden. Hier zijn enkele belangrijke voorbeelden:

Copernicus en het Heliocentrische Model in de 16e eeuw.

Oude frame: De aarde is het middelpunt van het universum (geocentrisme).

Nieuwe frame: De zon is het middelpunt van het zonnestelsel (heliocentrisme).

Impact: Dit veranderde de manier waarop we de kosmos begrepen en vormde de basis voor de moderne astronomie.

Lavoisier en de Ontdekking van Zuurstof door Lavoisier in de 18e eeuw.

Oude frame: Verbranding gebeurt door het vrijkomen van “flogiston”, een hypothetische substantie.

Nieuwe frame: Verbranding is een chemische reactie met zuurstof.

Impact: Dit leidde tot de basisprincipes van de moderne chemie en de definitie van elementen.

Einstein en de Relativiteitstheorie in de 20e eeuw.

Oude frame: Tijd en ruimte zijn absoluut en vaststaand (Newtoniaans wereldbeeld).

Nieuwe frame: Tijd en ruimte zijn relatief en afhankelijk van snelheid en zwaartekracht.

Impact: Dit leidde tot revolutionaire ontwikkelingen in de natuurkunde, zoals de voorspelling van zwaartekrachtgolven en zwarte gaten.

Fleming en de Ontdekking van Penicilline in de 20e eeuw.

Oude frame: Bacteriën kunnen alleen worden bestreden door chemische desinfectie.

Nieuwe frame: Sommige schimmels kunnen bacteriën doden zonder schade aan mensen aan te richten.

Impact: Dit leidde tot de ontwikkeling van antibiotica en redde miljoenen levens.

Turing en de Basis van Kunstmatige Intelligentie in de 20e eeuw.

Oude frame: Intelligentie is een exclusief menselijke eigenschap.

Nieuwe frame: Intelligentie kan worden gesimuleerd met wiskundige algoritmen en computers.

Impact: Dit leidde tot de ontwikkeling van AI en moderne informatica.

!! Ook zou ik denken het anders denken over de mens. Van een lichaam dat als een PC is en software heeft, naar iets waarbij de biologische kant van een mens meegenomen wordt in hoe die aan zijn intelligentie en bewustzijn komt.

Van mens als rationeel handelend naar ook emotie. Kahneman & Tversky in de 20e eeuw.

Oude frame: Mensen nemen rationele beslissingen op basis van economische logica.
Nieuwe frame: Mensen zijn irrationeel en worden beïnvloed door cognitieve biases.
Impact: Dit veranderde economie, marketing en psychologie en leidde tot gedragseconomie.

Conclusie

Elke grote wetenschappelijke doorbraak begon met een verandering in perspectief—een nieuw frame dat oude aannames uitdaagde en leidde tot nieuwe ontdekkingen. Dit principe geldt niet alleen in de wetenschap, maar in alle vormen van innovatie en probleemoplossing.

Bijlage – Voorbeelden – in de Muziek

Door de geschiedenis heen zijn er in de muziek grote veranderingen ontstaan doordat componisten, muzikanten en luisteraars muziek op een nieuwe manier hebben geframed. Hier zijn enkele belangrijke voorbeelden van hoe muziek getransformeerd is door een verandering in perspectief:

Van Religieuze naar Wereldlijke Muziek (Middeleeuwen → Renaissance)

Oude frame: Muziek dient als lofzang voor God en is grotendeels religieus (kerkelijke gezangen, gregoriaans).

Nieuwe frame: Muziek kan ook een expressie van menselijke emoties, verhalen en liefde zijn.

Impact: Seculiere muziek (zoals madrigalen en volksliederen) werd steeds populairder, en componisten gingen muziek meer als kunstvorm behandelen dan als religieuze plicht.

4. Van Strikte Vorm naar Expressieve Vrijheid (Romantiek)

Oude frame: Muziek moet heldere vormen en structuren volgen, zoals de sonatevorm en fuga.

Nieuwe frame: Muziek kan een expressie zijn van persoonlijke gevoelens en dramatiek zonder strikte regels.

Impact: De romantische beweging (met componisten zoals Chopin, Liszt en Wagner) introduceerde meer dynamiek, grotere orkesten en expressieve vrijheid in melodie en harmonie.

De Opkomst van Elektronische Muziek (20e eeuw)

Oude frame: Muziek wordt alleen gemaakt met traditionele akoestische instrumenten.

Nieuwe frame: Geluid kan elektronisch worden gegenereerd, gesampled en gemanipuleerd.

Impact: Dit leidde tot genres zoals elektronische muziek, techno en hiphop, waarbij synthesizers, computers en software een hoofdrol spelen.

Jazz en Improvisatie als Kunstvorm (20e eeuw)

Oude frame: Muziek moet gecomponeerd en uitgeschreven zijn.

Nieuwe frame: Muziek kan spontaan ontstaan door improvisatie.

Impact: Jazzmuziek groeide uit tot een wereldwijd fenomeen en beïnvloedde latere genres zoals rock en fusion. Muzikanten zoals Miles Davis en John Coltrane lieten zien hoe improvisatie een even groot kunstvorm kon zijn als gecomponeerde muziek.

De Opkomst van Conceptuele Muziek (John Cage, Minimalisme, 20e eeuw)

Oude frame: Muziek bestaat uit georganiseerde klanken en melodieën.

Nieuwe frame: Stilte, ruis en willekeur kunnen ook muziek zijn.

Impact: Componisten zoals John Cage (4'33") en Steve Reich (minimalisme) verlegden de grenzen van wat als muziek wordt beschouwd. Dit beïnvloedde experimentele en ambient muziek.

De Opkomst van Sampling en Hip-hop (Laat 20e eeuw)

Oude frame: Muziek moet worden gecreëerd door het spelen van instrumenten en zang.

Nieuwe frame: Muziek kan worden opgebouwd door het hergebruiken en manipuleren van bestaande opnames.

Impact: Hip-hop en elektronische muziek ontstonden door sampling, waarbij DJ's en producers fragmenten van oude muziek hergebruikten om nieuwe nummers te creëren. Dit veranderde de manier waarop muziek wordt gemaakt en geproduceerd.

Conclusie

De muziekgeschiedenis zit vol momenten waarop iemand de manier waarop muziek werd gemaakt of begrepen opnieuw heeft geframed. Hierdoor ontstonden compleet nieuwe genres, technieken en stromingen.

Bijlage – Voorbeelden - uit de filmindustrie

In de filmwereld zijn grote veranderingen ontstaan doordat filmmakers en denkers films op een andere manier zijn gaan framen. Dit heeft geleid tot nieuwe verteltechnieken, cinematografische stijlen en manieren waarop we films ervaren. Hier zijn enkele belangrijke paradigmaverschuivingen in de filmgeschiedenis:

Van Theater naar Film als Eigen Kunstvorm (Begin 20e eeuw)

Oude frame: Film is slechts een vastgelegde versie van theater.

Nieuwe frame: Film heeft unieke visuele en narratieve mogelijkheden die theater niet heeft.

Impact: Regisseurs zoals Georges Méliès (*Le Voyage dans la Lune*, 1902) ontdekten dat film kan spelen met montage, speciale effecten en storytelling op manieren die in theater onmogelijk zijn.

De Uitvinding van Continuïteitsmontage (1910s-1920s)

Oude frame: Films worden gemaakt als losse, lange shots met minimale aanpassing (zoals in vroege Lumière-films).

Nieuwe frame: Montage kan worden gebruikt om tijd en ruimte te manipuleren en een naadloze visuele ervaring te creëren.

Impact: D.W. Griffith (*The Birth of a Nation*, 1915) introduceerde technieken zoals parallelmontage en shot/reverse-shot, waardoor films dynamischer en meeslepender werden.

De Sprong van Stomme Film naar Geluid (Jaren '20-'30) De Opkomst van Kleur (Jaren '30-'50)

De Doorbraak van Realisme en Handheld Cinematografie (Jaren '60-'70). Ineens waren films die als amateur gemaakt werden populair. Je zou kunnen zeggen de start van TikTok filmpjes

De Opkomst van Blockbusters en Special Effects (Jaren '70-'80). Hier kreeg je door de special effecten de mogelijkheid als filmmaker om buiten de realiteit films te maken.

Non-lineaire en Mind-bending verhaallijnen (Jaren '90-'00) Impact: Films zoals *Pulp Fiction* (1994), *Memento* (2000) en *Inception* (2010) experimenteerden met tijd en perspectief en beïnvloedden hoe we verhalen ervaren.

Streaming en Interactieve Films (21e eeuw) Impact: Platforms zoals Netflix en experimenteren met films zoals *Black Mirror: Bandersnatch* (2018) een interactieve storytelling, waarbij de kijker invloed heeft op de verhaallijn.

Conclusie

Elke grote transformatie in de filmgeschiedenis begon met een verandering in framing, een nieuwe/andere manier om film te begrijpen, te maken en te ervaren. Dit proces is nog steeds gaande, met de opkomst van AI, virtual reality en immersive storytelling als de volgende mogelijke revoluties. Ik hoop die nog te gaan meemaken. Graag zou ik als ik eenmaal in een rolstoel zit, met mijn hoofd naar andere werelden gaan. Als het 'holo deck' bij Star Trek.

Bijlage – Wetenschappelijke artikelen

Hier zijn enkele belangrijke onderzoeksgebieden en wetenschappelijke bronnen die ten grondslag liggen aan het concept van framing.

Bono. Deze kent iedereen wel. Edward de Bono heeft zijn concept van *lateraal denken* sluit nauw aan bij framing. De Bono legt uit hoe creatief denken vaak ontstaat door een probleem vanuit een compleet nieuwe invalshoek te benaderen.

Damasio's theorie van emotie en besluitvorming. Prof. Antonio Damasio heeft in zijn werk laat zien dat emoties (geassocieerd met specifieke frames) een cruciale rol spelen bij het nemen van beslissingen. Deze schrijver daar heb ik vrijwel alles van gelezen. Graag spreek ik daar met je over onder een koffie of zo. Schitterend onderzoekswerk!

Gigerenzer: Hij benadrukt hoe framing en heuristieken (mentale snelkoppelingen) onze beslissingen beïnvloeden. Zijn werk laat zien dat framing zelfs in complexe situaties mensen kan helpen eenvoudiger en sneller beslissingen te nemen.

Thaler. Dit is een Nobelprijswinnaar in Economie, (2017). Richard Thaler's concept van *nudging* is nauw verbonden met framing. Door een keuze context op een bepaalde manier

te presenteren, kunnen beleidsmakers gedrag beïnvloeden zonder directe dwang. Mensen zijn eerder geneigd om zich als orgaandonor te registreren als het standaardoptie is (opt-out) in plaats van een vrijwillige keuze (opt-in).

Tverskey en Kahneman. Amos Tversky en Daniel Kahneman: Zij introduceerden het concept van *framing effects* binnen de gedragseconomie en psychologie. In hun beroemde onderzoek (*Prospect Theory*, 1979) toonden ze aan hoe keuzes en beslissingen afhankelijk zijn van hoe een situatie wordt gepresenteerd (bijvoorbeeld winst of verlies). Voorbeeldstudie: Mensen geven de voorkeur aan een optie die wordt gepresenteerd als “80% kans op overleving” in plaats van “20% kans op sterfte”, ook al is de uitkomst identiek.

Tversky: Haar werk over mentale representaties laat zien hoe mensen problemen visualiseren en hoe framing helpt bij het structureren van complexe informatie. Deze Barbara Tversky is [nog verder invullen]

Neurowetenschap heeft aangetoond dat framing verschillende hersengebieden activeert, afhankelijk van de emotionele en rationele invloeden van een frame. **MRI-onderzoek:** Studies tonen aan dat verschillende hersenstructuren (zoals de amygdala en prefrontale cortex) worden geactiveerd afhankelijk van hoe een probleem wordt geframed.

Besluitvorming in onzekerheid

Herbert Simon (Nobelprijswinnaar): Zijn concept van *bounded rationality* stelt dat mensen beslissingen nemen op basis van beperkte informatie en cognitieve beperkingen. Framing speelt een sleutelrol bij hoe we prioriteiten stellen binnen deze beperkingen.

Philip Tetlock: Zijn werk over *superforecasters* benadrukt hoe experts die flexibel kunnen reframe (bijvoorbeeld door meerdere scenario's te overwegen) betere voorspellingen maken.

Rudolph Regter

Lente 2025